Kniha: Král Oidipus (Sofokles)

Předmět: Český jazyk – rozbor díla

Přidal(a): Neo + Bigi

Sofokles

- Sofokles žil v letech 497/496 – 406/405 př. n. l.
- byl starořecký dramatik, kněz, politik a válečný stratég s dobrým vzděláním a oblíbeností, působil v Athénách, kde také zemřel
- po smrti byl prohlášen za héroa
- napsal celkem 123 děl, ale dochovalo se jich pouze 7
- v dramatech zvýšil počet členů sboru, zavedl třetího herce a jiná opatření, čímž se jeho hry staly dramatičtější a také respektoval aristotelovskou jednotu děje, času a místa
- upustil od psaní trilogií, postavy, které porušili pravidla stanovené bohy jsou tvrdě trestány, věnuje pozornost morální volbě.

Další díla:

- Antigona
- Elektra
- Aias

Literárně historický kontext

Doba klasická 5 – 4. st. př. n. l.

- Rozkvět dramatu v Athénách = provozovalo se v amfiteátrech
- Rozvoj dramatu a prózy
- Dramata mají původ v řeckých hrách na oslavu boha Dionýsa
- Dva hlavní žánry tragédie a komedie

Další spisovatelé:

- Aischylos – Oresteia
- Euripidés – Elektra

Rozbor díla: Král Oidipus

Literární druh:

- drama

Literární žánr:

- tragédie

Kompoziční výstavba:

- kompozice retrospektivní se střídá s kompozicí chronologickou; dílo je děleno na 4 scény + 5 písní + Epilog

Jazyk. prostředky:

- psáno jazykem spisovným, archaickým; poetismy – otčina, zvědět, churav, zrak, kol, bol, lkát, choť, klnula; archaismy – Jest churav k smrti veškerý lid; zvíme, svaka, tu věru, rci, zváti, kmet, jinochové

Tropy a figury:

Tropy:

- Personifikace – Rychlý soud má vratký krok
- Přirovnání – Hbitěji pádí než kůň; podobu měl skoro jako ty; jak bídně žil, tak bídně zloduch zhyň; Ó Foibe, jako září jeho tvář, kéž spásné štěstí takové ho provází
- Epiteton – Plodící otec; lahodný sen; syn mateře smrtelné; krutá Sfinx; lidnatá zem; podmořská Amfitríta
- Metafora – Krve lijavec; Věšti nám teď, z letu ptačího; se zlatým vínkem na hlavě (Bakchos měl kadeře svázány zlatou stužkou); syn noci (slepec); panna nestvůrná (Sfinga)
- Metonymie – Ozbrojen blesky
- Perifráze – Ejhle, v jakou propast hrůzy srazila jej sudba zlá
- Symboliky – smrt, rozcestí, město, narozen
- Ironie – jen počkej nad tou „očistou“
- Eufemismus – dokraloval pod zemí (je mrtev); zhynul Láios; leží nebohá tu na zemi

Figury:

- Epizeuxis – Kéž niky, nikdy bozi přejasní
- Anafora – Já sám, jen sám jsem volal na sebe
- Inverze – Dnes všem jsem milý, všichni zdraví mne; rodné lůno své i dětí svých; jestliže prorocký mám zrak; kéž ze světa bych zmizel dřív

Kompoziční výstavba antických dramat:

- **Expozice** – jsme seznámeni se situací v Thébách – mor
- **Kolize** – Oidipus posílá Kreonta do věštírny
- **Krize** – Dozvídá se věštbu – nevěří

- **Peripetie** – zjišťuje, že věštba je opravdová a že se vyplnila
- **Katastrofa** – oběšení Iokasté, oslepení se a vyhnání Oidipa

Časoprostor:

- dílo se odehrává ve starověkém Řecku – v Thébách, celý děj se odehrává během jednoho dne na jednom místě – před a v Oidipově paláci (Aristotelovo pravidlo tří jednot – jednota času, místa a děje).

Téma:

- Snaha Oidipa uprchnout před svým nezvratným osudem, selhává; bezmocnost ovlivňovat osud a nutnost ho přijmout; vyjadřuje neschopnost člověka čelit svému předurčení, naopak jakékoli snahy vzít svůj osud do vlastních rukou směřují k naplnění toho předem určeného.

Motivy:

- Věštba (že syn krále Láiose zabije a vezme si za ženu svoji matku Iokasté)
- Mor
- Osud
- Vražda (krále, sebevražda Iokasté)
- Vlastní oslepení Oidipa
- Láska (mezi Oidipem a jeho matkou – Oidipovský komplex)

Postavy:

Hlavní:

- **Král Oidipus** – moudrý, spravedlivý, silný, cílevědomý, tvrdohlavý a statečný král, touží po aktivním vlivu na život; po naplnění věštby zabil svého otce Láia a oženil se se svou

matkou Iokasté; v lítosti nad svým osudem mu brání přílišná racionalita; aktivně hledal pravdu, oslepil se poté co ji zjistil, na vlastní žádost je pak vyhnán z města
- **Iokasté** – matka Oidipa a královna, poté jeho manželka; je jeho protikladem; pasivní, přijímá události takové, jaké jsou, nehledá souvislosti, je slabší; oběsila se poté co zjistila pravdu.

Vedlejší:

- **Kreón** – bratr Iokasté, Oidipův strýc a švagr; šel pro věštbu do Théb; čestný
- **Therésias** – thébský věštec, stařec; předpověděl celý děj
- **Pastýř** – starý muž; kdysi dostal Oidipa jako malé dítě na usmrcení, neměl ale to srdce to provést – předal jej korintskému Pastýři
- **Korinťan** – dostal Oidipa od pastýře, předal jej Královi Polybovi
- **Polybos** – adoptivní otec Oidipa; korintský král
- **Sbor thébských starců**
- **Kněz Diův**
- **Posel**
- **Prosebné poselstvo**
- **2 Oidipovo dcery, družiny, služebnictvo**

Děj

Králi Láiovi předpověděla věštba strašlivou věc, a to, že bude usmrcen vlastním synem a ten se pak ožení s jeho manželkou, synovo matkou. Poté, co se syn narodil, král plný obav, že by se věštba vyplnila, nechal synovi probodnout paty. Také nechal svého sluhu, aby dítě odhodil kdesi v lese, ale ten však králův příkaz neuposlechl. Dítě ponechal chudému pastýři a ten dítě odnesl korintskému králi. Korintský král Polybos se svou ženou vlastí děti neměli a tak se o dítě starali jako o vlastní. Pojmenovali ho Oidipus, podle toho, že měl opuchlé paty. Jednoho dne se však Oidipus dozvěděl o věštbě a tak opustil své nevlastní rodiče a vypravil se do Théb. Na svém návratu do rodného města zavraždil svého otce Laia, aniž by tušil, s kým měl tu čest. Oidipus rozluštil záhadu Sfingy a zbavil Théby nestvůry které zdejší občany obtěžovala a za odměnu dostal trůn a ruku zdejší královny Iokasté. Po nějaké době v Thébách vypukla morová epidemie a tím i věštba, která předpověděla, že Théby bude mor sužovat dokud nezemře vrah krále Laja. Král Oidipus si toho byl vědom a tak po vrahovi krále Laja začal pátrat. Věštec Teiresiác mu naznačil pravdu, ale král ho po hádce vyhnal. Myslel si, že za vším stál jeho strýc, Kreón, který se chtěl chopit vlády. Dlouhá doba potom uplynula, když Oidipus pomalu začínal zjišťovat, že vrahem je on sám. Poté, co vyslechl Thébského pastýře, dozvěděl se celou pravdu.

Jeho manželka Iokasté se oběsila, protože žádné z těch skutečností nemohla uvěřit a on sám si raději vypíchl oči, aby neviděl tu zkázu, kterou lidstvu způsobil. Nakonec byl král Oidipus vyhoštěn z Théb.